

ASiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 21/2024 VP)

Työ- ja elinkeinoministeriö kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausuntonsa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 21/2024 vp).

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavan kotoutumisen edistämisestä annettua lakia (681/2023, jäljempänä *kotoutumislaki*), joka tulee voimaan 1.1.2025. Esityksessä ehdotetaan muutettavan myös voimassa olevaa kotoutumisen edistämisestä annettua lakia (1386/2010). Lisäksi ehdotetaan muutettavan kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia (618/2021) sekä työttömyysturvalakia (1290/2002). Lakiehdotusten esitetään pääosin tulevan voimaan 1.1.2025. Esityksen 2. lakiehdotuksen esitetään tulevan voimaan 1.7.2024.

Laskennallisen korvauksen maksuajan lyhentäminen

Esityksessä ehdotetaan pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaisesti, että kotoutumislain nojalla kunnille ja hyvinvointialueille lain 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista henkilöistä (esimerkiksi kansainvälistä suojelua saavista ja heidän perheenjäsenistään sekä tilapäistä suojelua saavista, joilla on kotikunta) maksettavan laskennallisen korvauksen korvausaikaa lyhennettäisiin kolmesta vuodesta kahteen vuoteen. Kiintiöpakolaisten ja heidän perheenjäsentensä osalta korvausaikaa lyhennettäisiin neljästä vuodesta kolmeen vuoteen.

Kotoutumisjärjestelmää ja palveluita tehostamalla pyritään kotoutumisen nopeutumiseen. Maahanmuuttaneiden omaa vastuuta kotoutumisestaan lisäämällä myös kunnan ja hyvinvointialueiden roolin arvioidaan pienevän nykyisestä. Lisäksi kotoutumissuunnitelman enimmäiskeston lyheneminen vähentää viranomaisten tehtäviä esimerkiksi kotoutumissuunnitelmien seurannassa. Laskennallista korvausta maksetaan nykyisin kolmelta vuodelta ja kiintiöpakolaisten osalta neljältä vuodelta henkilön ensimmäisen kotikunnan väestötietojärjestelmään merkitsemisestä. Korvausta ei voida maksaa pidemmältä ajalta, vaikka viranomaiset jatkaisivat pakolaisen kotoutumissuunnitelmaa yli kolmen vuoden laissa säädettyjen pidennysperusteiden perusteella. Laskennallisesta korvauksesta kunnalle ja hyvinvointialueelle säädetään kotoutumislain 61 ja 62 §:ssä. Laskennallista korvausta kunnalle maksetaan lain 2 §:n 3 ja 4

momentissa tarkoitettujen henkilöiden vastaanottamisesta, heidän osaamisensa ja kotoutumisen palvelutarpeensa arvioinnista, kotoutumissuunnitelman laatimisesta, ohjauksesta ja neuvonnasta sekä monikielisen yhteiskuntaorientaation, kotoutumiskoulutuksen, tulkitsemisen ja muiden kotoutumista edistävien palveluiden järjestämisestä. Hyvinvointialueelle laskennallista korvausta maksetaan kotoutumislain 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettujen henkilöiden monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointiin ja monialaisen kotoutumissuunnitelman laatimiseen osallistumisesta sekä muiden kotoutumista edistävien palveluiden ja tulkitsemisen järjestämisestä. Kotoutumislain mukainen laskennallinen korvaus on osa kunnan tai hyvinvointialueen kokonaistuloja ja on kuntien ja hyvinvointialueiden päätettävissä, miten rahoitus kohdennetaan niiden lakisääteisten tehtävien toteuttamiseen.

Ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten aikuistumisen tuen ikärajan lasku

Lakiehdotuksen mukaan alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten kotoutumislain mukaisen aikuistumisen tuen yläikärajaa laskettaisiin 25 ikävuodesta 23 ikävuoteen vastaavasti kuin lastensuojelun jälkihuollon ikäraja laskettiin lastensuojelulain muutoksella (muutoslaki 1283/2023). Lisäksi tuesta maksettavien kotoutumislain mukaisten korvausten maksamisen yläikärajaa laskettaisiin vastaavasti.

Ilman huoltajaa maahan tulleen lapsen tai nuoren tuki järjestetään hyvinvointialueen ja kunnan yleisen palvelujärjestelmän palveluiden piirissä riippuen siitä, millaisiin palveluihin lapsella tai nuorella on tarvetta. Kotoutumislain mukainen tuki koskee oleskeluluvan saanutta lasta tai nuorta. Lisäksi edellytyksenä on rekisteröity kotikunta, kun kyseessä on tilapäistä suojelua saava lapsi tai nuori. Hyvinvointialueen on järjestettävä tukea yksilöllisen tarpeen mukaisesti siten kuin sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) säädetään. Kunnan on järjestettävä kotoutumista edistäviä palveluita yksilöllisen tarpeen mukaisesti. Kunnan osalta tukea tarjotaan kunnan peruspalveluissa, kuten opetustoimessa ja nuorisotyössä. Sekä hyvinvointialueella että kunnalla on velvoite järjestää alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleille nuorille heidän tarvitsemiaan palveluita. Jälkihuollon ja aikuistumisen tuen kohderyhmien tilanne ja tuen tarve voi olla jossain määrin verrattavissa keskenään, jonka vuoksi on yhdenvertaisuuden kannalta perusteltua, että jälkihuollon ja aikuistumisen tuen yläikäraja on lastensuojelulaissa ja kotoutumislaisissa sama. Muutokset esitetään tehtävän sekä voimassa olevaan kotoutumisen edistämisestä annettuun lakiin että 1.1.2025 voimaan tulevaan kotoutumislakiin.

Käyttämättä jätetystä palvelusta perittävä maksu

Esityksessä ehdotetaan säädettävän uusi 32 a § kotoutumislakiin. Sen mukaan kunta tai työvoimaviranomainen voisi tietyin ehdoin periä maahanmuuttaneelta tai kotoutuja-asiakkaalta maksun käyttämättä jätetystä kotoutumista edistävästä palvelusta, mikäli siitä on aiheutunut kunnalle tai työvoimaviranomaiselle tulkitsemiskustannuksia ja henkilö ei ole perunut aikaa. Maahanmuuttaneiden osalta säännös koskee osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointia tai kotoutumissuunnitelman laadintaa. Muiden kotoutumislain mukaisten palveluiden osalta kyseessä on kotoutuja-asiakas, eli maahanmuuttanut, jolle on laadittu kotoutumissuunnitelma.

Käyttämättä jääneestä tapaamisajasta syntyy kustannuksia kunnalle ja työvoimaviranomaiselle muun muassa henkilöstön palkkakustannusten

muodossa. Lisäksi näihin kotoutumislain mukaisten palveluiden tapaan tilataan usein tulkki etukäteen, ja mikäli maahanmuuttanut jättää saapumatta tapaamiseen, on kustannus jäänyt kunnan tai työvoimaviranomaisen kannettavaksi. Maksu voitaisiinkin periä tilanteessa, jossa maahanmuuttaja tai kotoutuja-asiakas on varannut vastaanottoajan tai hänelle on varattu tällainen aika, joko etäpalveluna tai toimistovastaanottona, ohjausta ja neuvontaa varten, perusmuotoisen tai monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin laadintaa varten, perusmuotoisen, monialaisen tai perheen kotoutumissuunnitelman laadintaa varten taikka suunnitelman tarkistamista varten. Maksun saisi periä vain, jos maksun perimistä ei ole pidettävä kohtuuttomana ja kunta tai työvoimaviranomainen on varauksen yhteydessä ilmoittanut mahdollisuudesta periä pykälässä tarkoitettu maksu sekä antanut ohjeet ajan peruuttamiseksi ennalta. Ehdotuksella lisätään maahanmuuttaneen omaa vastuuta, mutta samalla myös ohjauksen ja neuvonnan keinoin vahvistetaan hänen omatoimisuutta ja osaamista toimia yhteiskunnassa, jolloin hän voisi välttää maksun peruuttamalla ajanvarauksen palveluun, johon hän ei pysty osallistumaan. Tällä tavoitellaan myös ohjausvaikutusta eli sitä, etteivät asiakkaat jättäisi palveluihin varattuja aikoja käyttämättä. Ehdotettu käyttämättä jääneestä ajasta perittävä maksu ei koskisi Ahvenanmaan viranomaisia, sillä Ahvenanmaan maakuntalaissa kotoutumisen edistämisestä säädetään kotoutumista edistävistä palveluista ja Ahvenanmaalla myös työvoimapalvelut on järjestetty maakunnan viranomaisen, ei manner-Suomen mukaisten työvoimaviranomaisen, toimesta.

Muut ehdotukset

Lakiehdotuksessa ehdotetaan selkeytettävän kunnan ja hyvinvointialueen välistä työnjakoa pakolaisten vastaanottoon liittyvissä tehtävissä. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmassa on kirjaus, jonka mukaan perutaan uuden kotoutumislain myötä kunnille lisättäviä tehtäviä, kuten kaupassa käymisen avustaminen. Kunta vastaa vastaanottoon varautumisesta ja siihen liittyvistä ennakkojärjestelyistä sekä alkuvaiheen palvelujen koordinaatiosta ja palveluista siltä osin, kuin ne eivät ole hyvinvointialueen vastuulla ja perustu sosiaalihuoltolain mukaiseen yksilölliseen palvelutarpeeseen.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmakirjauksen mukaan vuodesta 2025 alkaen kunnille myönnettäisiin viisi miljoonaa euroa maahanmuuttajaäitien aseman parantamiseen. Lakiehdotuksessa esitetään muutettavan valtiosuusia koskevaa säännöstä siten, että kunnalle myönnetään valtiosuutta kotona lapsia hoitavien vanhempien kotoutumisen edistämistä varten. Ahvenanmaan maakunnan kuntien osalta rahoitus maksettaisiin osana laskennallista korvausta, sillä Ahvenanmaan maakuntaan kuuluvat kunnat eivät ole osa valtiosuusjärjestelmää.

Esityksessä ehdotetaan täsmennettävän erityisesti elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kehittämis- ja hallintokeskuksen (jäljempänä *kehittämis- ja hallintokeskus*) viranomaistehtäviä. Lisäksi kotoutumislakiin lisättäisiin asetuksenantovaltuus koskien kehittämis- ja hallintokeskuksen tehtäviä. Ihmiskaupan uhrille annetuista palveluista ja tukitoimista aiheutuvien kustannusten korvaamisen osalta esitetään luovuttavan ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän eli Joutsenon vastaanottokeskuksen toimittamasta lausunnosta hallinnollisen taakan vähentämiseksi.

Lisäksi esityksessä esitettävät pienemmät ja teknisluontoisemmat muutokset liittyvät kotoutumislain ja työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain (380/2023) yhteensovittamiseen tai muihin kotoutumislain eduskuntakäsittelyn aikana tai sen jälkeen nousseisiin muutostarpeisiin. Muutokset liittyvät esimerkiksi kotoutumislain mukaisiin tiedonsaantioikeuksiin. Kotoutumislakia koskeva hallituksen esitys (208/2022 vp) kytkeytyi vahvasti eduskunnalle samanaikaisesti annettuun hallituksen esitykseen työvoimapalveluiden järjestämisestä koskevaksi lainsäädännöksi (HE 207/2022 vp). Esitysten perusteluissa tuotiin esiin esitysten välinen suhde ja se, että molemmissa esityksissä muutetaan eräitä samoja säädöksiä, kuten lakia kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta sekä työtömyysturvalakia.

Ehdotetut muutokset esitykseen

Eduskuntakäsittelyn aikana on ilmennyt tarve teknisluonteiselle korjaukselle voimassa olevaan kotoutumisen edistämisestä annettuun lakiin (1386/2010) eli esityksen 2. lakiehdotukseen. Kotoutumisen edistämisestä annetun lain 87 d §:ssä säädetään kuntaan osoittamisen tiedoista. Mainitussa pykälässä on virheellinen viittaus lain 43 §:n 2 momenttiin ja oikea momentti, johon tulisi viitata, on kyseisen pykälän 3 momentti. Kyse olisi teknisluontoisesta muutoksesta, joka on jäänyt tekemättä aiemmassa kotoutumisen edistämisestä annettua lakia koskevassa hallituksen esityksessä 135/2022 vp, jossa muutettiin lain 43 §:ää. Työ- ja elinkeinoministeriö esittää muutettavan edellä mainitun perusteella voimassa olevan kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) 87 d §:ää.

Sonja Hämäläinen
maahanmuuttojohtaja

Nea Brandt
erityisasiantuntija